

A jognak asztalánál

NÓTÁRI TAMÁS: *A jognak asztalánál... 1111 jogi regula és szentencia latinul és magyarul*, Budapest, 2008, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. 291 oldal

A római jog tanulmányozásának egyik leglényegesebb oka, hogy több évezred elteltével kimeríthetetlen forrást jelent ma is a jogászság, a jogalkalmazás és akár a jogalkotás számára, illetőleg a jelenkor jogrendszereinek kialakulására és fejlődésére gyakorolt szintén nem elhanyagolható hatása miatt. Hiába változott meg a római jog konkrét gyakorlati jelentősége és egyedi alkalmazhatósága, nem felejtethjük el, hogy ez volt az az anyajog, amely meghatározta Európa jogfejlődését és jogintézményeinek kialakulását. A római joghoz kötődő latin nyelvű regulák és szentenciák ismerete nem csak a modern jogi terminológia könnyebb megértéséhez, hanem a jogi műveltséghez is elengedhetetlen. Ezek segítségével röviden kifejezhetünk bonyolult tartalmakat, és választékosan prezentálhatjuk jogi ismereteinket. A római jog nyelvazete a jogászai hivatáshoz szorosan kapcsolódó sajátos lingua franca.

Az előszót követi az 1111 regula és szentencia latinul és magyarul, a latin alfabetikus rendet követve. A tematikus fellapozhatóságot, az áttekinthetőséget a részletes tárgymutató segíti. (A *sententia*, a *maxima*, a *regula*, az *adagium*, a *proverbium* (eredetileg *pro verbo est*, vagyis *példabeszédként szolgál*), egykor egymástól jól elhatárolható műfajként élt az irodalomban, ma ezekezt általában az ember okulását szolgáló, általában rövid, az ellenpontozást kedvelő mondatként szokás

használni.) A kötetet kilenc rövid tanulmány zárja, amely a regulák és szentenciák történetiségét mutatja be néhány példa tükrében.

A szerző maga is kijelenti, hogy nem törekedett tartalmi egységre, hiszen a kötet közel két évezred termékeit öleli fel, nem tűzhetette ki tehát célul maga el, hogy az időnként egymásnak ellentmondó tartalmú regulákat megrostálja, vagy tematikailag koherenssé tegye. A mű segítségével a laikusok számára is közérthető módon tekinthetünk be a római jog törzanyagába tartozó intézmények latin nyelvű szabályaiba, elveibe, amik között fellelhetünk igen sok ma is érvényesülő alapvető és alkalmazható regulát valamint történetileg érdekes szentenciát.

A tárgymutatóban a „szerződés” cím-szó alatt megjelölt regulák között például találhatunk olyanokat, amelyeket a hatályos Polgári Törvénykönyv (Ptk.) is tartalmaz, noha más megfogalmazásban. A 347. pont alatt találjuk a következőt: *„In conventionibus contrahentium voluntas potius quam verba spectanda sunt. – A szerződésben inkább a felek akarátát, semmint nyilatkozatát vesszük figyelembe.”* Ennek a regulának a jelenlegi szabályozás tekintetében a színlelt szerződések körében van jelentősége, illetve vita esetén a szerződés tartalmának a megállapításakor. Mindkét esetben azt kell vizsgálni, hogy a felek akarata mire irányult. A nyilatkozási elvet kiegészíti tehát az akarati elv.

A 719. pont alatt található a hatályos kötelmi jog egyik legfontosabb, hagyományos alapelve: *„Pacta sunt servanda. – A szerződéseket be kell tartani”* E regula jogi jelentősége mellett jól példázza a „jog mint erkölcsi minimum” tételt is.

A 601. pontban olvasható a következő alapregula: *„Nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse haberet. – Senki sem ruházhat át másra több jogot, mint amivel maga rendelkezik.”* Minden származékos jogszerzés, de különösen az átruházás legfontosabb elve a (rövid megfogalmazással) *„nemo plus iuris elv”*. A kereskedelmi forgalom természetesen áttöri ezt az elvet, a nem tulajdonostól való tulajdonszerzés esetében, s e kivétel már a római jogban is megtalálható volt.

Az I111 regula és szentencia között nem csak polgári jogi vonatkozásúakat találunk. Fellelhetők a hatályos Büntető Törvénykönyvben is olyan rendelkezések, melyeknek múltját ezek között kell keresni. Az elkövetőről többször is olvashatunk olyat, melyet a hatályos büntetőjogi kódexünkben is szerepel a tettesekre és részesekre vonatkozó címben: *„Facientes et consentientes pari poena plectuntur. – A tettest és a bűnsegédet ugyanolyan büntetéssel kell sújtani.”*, valamint *„Par delinquentis et suasoris culpa est. – A*

tettes és a felbújtó ugyanolyan mértékben bűnös.”, illetve *„Socius fit culpae, qui nocentem sublevat. – Bűnsegéddé válik, aki az elkövetőnek segítséget nyújt.”*

Szintén helyet kap az a regula is hatályos büntető jogunkban, mely szerint: *„Delictum iteratum gravius est. – A visszaesők bűncselekménye súlyosabb(an) ítélendő meg.”* Ezzel kapcsolatosan részletes szabályokat tartalmaz a hatályos Büntető Törvénykönyv 'A büntetés kiszabása' című fejezete.

Nem csak a magyar hatályos, tételes jog területén keresgélhetünk és találhatunk szinte örökérvényű elveket szabályokat, mert ugyanúgy fellelhetők ezen szentenciák között a büntetőjogot nemzetközi szinten átható jogelvek is: *„Nullum crimen nulla poena sine lege. – Nincsen sem bűn, sem büntetés törvény nélkül.”*, valamint *„Nulla poena sine culpa. – Nincsen büntetés bűn nélkül.”*

Hosszasan lehetne sorolni a példákat arra, hogy a kötetben lévő regulák közül melyek azok, amelyek a hatályos jogban és a XXI. századi jogdogmatikában ma is szerepet kapnak. Érdemes órákig szemezgetnünk azokból is, amelyek csak „latinos műveltségünk” felfrissítése végett kerestünk ki, és amelyek mára közhellyé laposodtak. A szerző szükségesnek tartja megjegyezni, hogy pont azért válnak „közhelyekké”, mert többnyire örökérvényű igazságokat tartalmaznak.

A kötetet lezáró tanulmányok a regulák és szentenciák történetiségét mutatja be néhány példa tükrében. A „*Summum ius summa iniuria*” című tanulmány például ezen alapelv megjelenését és fejlődését vizsgálja. Először Terentius *Heautontimorumenos* című komédiájában találkozhatni e gondolattal, de a *proverbium* a Cicero által a *De Officiis*-ben megfogalmazott formában került be a jogi köztudatba. Nem maga a *ius* tehát az *iniuria*, hanem a látszólag jogos igény rosszhiszemű érvényesítése, azon eset, amikor a jogérvényesítés címe alatt jogtalanságot követnek el.

